

**KRATKA GRAMATIKA
BIBLIJSKOG HEBREJSKOG JEZIKA**

(za privatnu upotrebu studenata)

© Tanja Lakić

Zagreb, 2009.

Sadržaj

UVOD	1
I. RAZVOJ I POVIJEST JEZIKA	2
1. RAZDOBLJE PRIJE SUŽANJSTVA	3
2. RAZDOBLJE POSLIJE SUŽANJSTVA	4
II. FONOLOGIJA	5
1. SUGLASNICI (KONSONANTI)	5
2. SAMOGLASNICI (VOKALI).....	6
3. ŠVA	7
4. DAGEŠ.....	7
III. MORFOLOGIJA	8
1. ODREĐENI ČLAN.....	8
2. IMENICE	9
3. PRIJEDLOZI	10
4. ZAMJENICE.....	11
5. PRIDJEVI.....	11
6. GLAGOLI	12
a) <i>Perfekt</i>	13
b) <i>Imperfekt</i>	14
c) <i>Wayyiqtol i W^oqatal</i>	14
d) <i>Infinitiv</i>	15
Infinitiv apsolutni	15
Infinitiv konstruktni.....	15
e) <i>Particip</i>	16
Particip aktivni	16
Particip pasivni.....	16
f) <i>Imperativ</i>	17
g) <i>Jusiv</i>	17
h) <i>Kohortativ</i>	17
IV. PRIMJERI PREVOĐENJA	18
1. PRVI PRIMJER – POST 1,1	18
2. DRUGI PRIMJER – PS 22,2A.....	19
TABLICA KONJUGACIJA (PRAVILNI GLAGOLI)	20
RJEČNIK KORIŠTENIH HEBREJSKIH RIJEČI	21
KORIŠTENE KRATICE	23
LITERATURA	24

Uvod

Biblijskim hebrejskim jezikom napisana je većina Svetog pisma Starog zavjeta. Upravo zbog te činjenice naziva se još i svetim jezikom pa je poznavanje tog jezika svojevrsna milost i čast. Iz njega potječu i neke riječi koje se i danas svakodnevno koriste u liturgiji kao što su "amen", "aleluja" i dr.

Nažalost, i kod najbrižljivijeg prijevoda s jednog jezika na drugi gubi se "snaga" riječi (što posvjedočuje i Sirah u prologu svoje knjige) a to je slučaj i u prevođenju s ovog jezika. No to nije obeshrabrujuća činjenica za prevoditelje nego poticaj na samousavršavanje, još veću revnost i međusobnu suradnju.

Nakon uvoda, rad počinje s razvojem i povijesti jezika, gdje je prikazan njegov razvoj kroz povijest. Nakon toga dolaze osnove fonologije, prikaz suglasnika i samoglasnika te šva i dageš. U dijelu o morfologiji nalaze se određeni član, imenice, prijedlozi, zamjenice, pridjevi i glagoli, a sve navedeno je potkrijepljeno primjerima na hebrejskom koji su transliterirani i prevedeni. Na kraju rada su i dvije prevedene rečenice iz Svetog pisma (Post 1,1 i Ps 22,2a), tablica konjugacija pravilnih glagola, rječnik korištenih riječi (uz nekoliko dodataka), popis korištenih kratica te korištena i preporučena literatura.

Rad je nastao 2007. godine pod mentorstvom prof. dr. sc. Mladena Horvata te je prijavljen na natječaj za Rektorovu nagradu. Originalan naslov glasio je "Prikaz biblijskog hebrejskog jezika. Pregled povijesnog razvoja, fonologije i morfologije biblijskog hebrejskog jezika uz primjere". Za potrebe studenata je malo prerađen i dopunjen a i ispravljene su neke naknadno uočene pogreške. Ipak se iz samog naslova vidi narav rada. Ovo je kratki prikaz jezika i moja namjera nije bila ulaziti u cijelu dubinu njegove gramatike. Uz Božju pomoć, možda jednog dana iz ovoga "djelca" nastane opširniji priručnik za studente. Do onda, nadam se da će ovaj pregled tog divnog svetog jezika čitatelju dovoljno razjasniti jednostavnu hebrejsku jezičnu strukturu i možda ga potaknuti na daljnji rad i studiranje hebrejskog jezika.

AMDG!

U Zagrebu, listopad 2009.

autorica

I. Razvoj i povijest jezika

Semitska grupa¹ jezika dijeli se na nekoliko podgrupa: sjeverno-istočna, sjeverno-zapadna i južna grupa. Hebrejski jezik² smješta se u sjeverno-zapadnu grupu semitskih jezika, zajedno s aramejskim, ugaritskim i feničkim jezikom³.

Obilježja⁴ hebrejskog jezika kao dijela te grupe jezika Starog istoka su:

- 1) to je jezik koji originalno poznaje samo suglasnike (konsonante) i ima guturale,
- 2) riječi se uglavnom slažu od korijena koji ima tri suglasnika,⁵
- 3) od vremena poznaje samo dva vremena u pravom smislu: perfekt i imperfekt,
- 4) imenice postoje u samo dva roda: muški i ženski,
- 5) zamjenice se upotrebljavaju odvojeno od riječi ili kao sufiks (nastavak),
- 6) upotreba složenica⁶ je minimalna,
- 7) izražavanje je jednostavno - broj riječi nije velik ali jedna riječ ima više značenja⁷ što se posebno odražava u semitskom mitskom i slikovitom načinu razmišljanja i izražavanja⁸.

Kada su se Abraham i njegovi potomci nastanili u Kanaanu, prihvatili su kanaanski jezik koji je ujedno bio vrlo sličan njihovom vlastitom. Izraelci su vjerojatno prihvatili taj jezik nakon Jošua osvajanja Obećane zemlje, prateći opći zakon da vojni osvajač podliježe višoj kulturi. Kanaanski jezik ostao je sačuvan kao ugaritski jezik u nekim spisima pronađenima u Raš Šamri (stari Ugarit na obalama Sredozemnog mora). Taj jezik, kojim se govorilo u Kanaanu oko 1600.-1400. g. pr. Kr. može se smatrati ocem hebrejskog jezika.⁹

Sam jezik ne naziva se od početka hebrejskim. Prorok Izaija (VIII. st.) govori o *kanaanskom* jeziku: "U onaj će se dan u zemlji egipatskoj pet gradova što govore **kanaanskim jezikom** [שֵׁפַת כְּנַעַן / š'pāt k'nā'ān (sefat kenaan)] zakleti Gospodinu nad Vojskama" (Iz 19,18a). Nehemija, (V. st. pr. Kr.) govoreći o Židovima koji su se ženili strankinjama govori o *židovskom* (može se prevesti i *judejskom*) jeziku: "Onih sam dana vidio

¹ Ova grupa jezika naziva se semitskom od 1781. g. Usp. P. JOÜON – T. MURAOKA, *A Grammar of biblical hebrew*, Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma, 1993, str. 2-8.; T. O. LAMBDIN, *Introduction to biblical hebrew*, Darton, Longman and Todd Ltd, New York, 1996., str. XIII.

² לְשׁוֹן עִבְרִית / lašôn 'ivrit (lašon ivrit), γλωσσα τῶν Ἑβραίων, ἑβραϊστί, "hebrejski jezik", usp. W. GESENIUS, *Hebrew grammar*, elektroničko izdanje.

³ Usp. P. JOÜON – T. MURAOKA, *nav. dj.*, str.4.

⁴ Usp. P. JOÜON – T. MURAOKA, *nav. dj.*, str.7-8.

⁵ Iz istog korijena se mogu izvesti imenica, glagol i pridjev. Na primjer, od korijena כתב / ktv (ktv, korijen znači "pisati") se izvodi glagol כתב / kātāb (katav) "napisao je", imenica כתבה kātābāh (katava) "spis" i glagolski pridjev כתוב / kātūb (katuv) "napisan", usp. R. AMERL, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., str. 122. Sve tri vrste riječi obrađene su u trećem dijelu ovog rada koji govori o morfologiji.

⁶ Složenice se ipak u Bibliji često koriste kod hebrejskih osobnih imena, tako npr. דַּנְיֵאֵל / dāniyyē'el (daniyel) doslovno znači "Moj sudac je Bog", R. AMERL, *nav. dj.*, str. 372.

⁷ Na primjer, riječ דָּבָר / dābār (davar) može značiti "riječ, govor, vijest, kazivanje, zapovijed, obećanje, stvar, slučaj, događaj, zgoda, prilika, povijest, pitanje, briga, skrb, slučaj, tužba, sudski postupak", kako donosi R. AMERL, *nav. dj.*, str. 45.

⁸ Npr. mitski izričaji su prvi i drugi izvještaj o stvaranju, Post 1-2. Kao primjer slike v. r. Am 4,6a: "Zato dadoh da vam zubi čisti ostanu u svim gradovima vašim, ostavim vas bez kruha u svim selima vašim". "Zubi čisti" mogu praviti probleme današnjem čitatelju ako ne razumije semitski način razmišljanja. Za semita, onaj koji je gladan ima čiste zube jer nema hrane da bi je stavio u usta i zubima grizao. Ovom slikom upozorava naslovnike da je glad posljedica otpada naroda od Gospodina (vidi kontekst Am 4). Vidi A. REBIĆ, "Značajke biblijskog hebrejskog jezika u odnosu na spoznaju i interpretaciju", u: *Bogoslovska smotra*, 73 (2003) 4, str. 631-648.

⁹ Usp. P. JOÜON – T. MURAOKA, *nav. dj.*, str.5. Također vidi W. GESENIUS, *nav. dj.*

i Židove koji se bijahu oženili Ašdođankama, Amonkama i Moapkama. Polovica njihovih sinova govorila je ašdodski ili jezikom ovoga ili onoga naroda: više nisu znali govoriti **židovski** [יְהוּדִית / y^əhūdīt (jehudit)]" (Neh 13,23-24).

Hebrejski jezik naziva se (iako indirektno) *hebrejskim* tek u drugom stoljeću prije Krista: "Zato, molim, čitajte blagohotno i pozorno ovo moje djelo i oprostite ako nismo uspjeli naći primjeren oblik ovom ili onom izrazu, jer valja znati da **hebrejski** (Ἑβραϊστὶ) izričaji, prevedeni na drugi jezik, gube od svoje snage" (Sir 1,20).¹⁰

Općenito razvoj hebrejskog može se podijeliti u dva razdoblja:

1. razdoblje prije sužanjstva – doba klasičnog, biblijskog hebrejskog,
2. razdoblje poslije sužanjstva – jezik se mijenja pod utjecajem aramejskog jezika.

1. razdoblje prije sužanjstva

U Kanaanu su prije Izraelovog dolaska postojala aramejska plemena. Iako nikada nisu postigla političko jedinstvo, njihov je jezik postepeno nadvladao sve ostale jezike Bliskog istoka. Hebreji su ga prihvatili kao diplomatski jezik. Obični ljudi su govorili samo hebrejski, kako kaže citat: "Elijakim, Šebna i Joah rekoše velikom peharniku: 'Molimo te, govori svojim slugama **aramijski** [אַרְמִית / ʾā-rāmīt (aramit)], jer mi razumijemo; ne govori s nama **judejski** [יְהוּדִית / y^əhūdīt (jehudit)] da čuje narod koji je na zidinama!'" (2 Kr 18,26.).

Plemstvo je govorilo i hebrejski i aramejski jezik.

U govornom jeziku su postojala i narječja, iako se o njima ne zna nešto više jer su pisci uglavnom njegovali klasični jezik. Tako se jezik Sjevernog kraljevstva¹¹ razlikovao od jezika Južnog kraljevstva.¹²

Hebrejski tekstovi Svetog pisma nastajali su kroz duže vrijeme. Jezik kojim su pisani ostao je u većoj mjeri bez velikih promjena iako se ipak uočavaju neke razlike u rječniku, stilu i gramatičkim oblicima. Tome je naravno uzrok mnoštvo pisaca kroz čije su ruke prošli tekstovi. Mnogi pisci Biblije nasljedovali su klasični oblik jezika, pa je zato teško pratiti razvitak govornog hebrejskog.

Razlog velike morfološke očuvanosti jezika je u tome što su Hebreji pisali samo suglasnike tj. konsonante, a izostavljali samoglasnike tj. vokale (tri suglasnika koji čine korijen označavaju opću misao, a vokali definiraju značenje riječi), dok se sintaksa od vremena prije sužanjstva zna razlikovati od one poslije sužanjstva. Tekst su punkturali *Masoreti*¹³ da očuvaju od zaborava pravilno čitanje te obnove i ustale tekst. Znakovi kojima su punkturali tekst nazivaju se *masoretski znakovi*, a tekst *masoretski tekst Biblije* ili lat. *textus masoreticus* (skraćeno TM). Uz tekst su pisali i bilješke, nazvane *masora*.¹⁴

¹⁰ Izraz Ἑβραϊστὶ nalazi se po LXX u r. Sir 1,22.

¹¹ Glavni grad Samarija, kraljevstvo nestaje 721. g. pr. Kr. pod naletom Asiraca za vrijeme asirskog kralja Sargona II. Usp. W. HARRINGTON, *nav. dj.*, str. 25.

¹² Glavni grad Jeruzalem, s Hramom kao središtem jahvističkog kulta. Usp. W. HARRINGTON, *nav. dj.*, str. 27.

¹³ Masoreti = hebrejski učenjaci u Tiberijadi koji su punkturali tekst (označivali samoglasnike) u vremenu od 9-10 st. po. Kr., usp. T. O. LAMBDIN, *nav. dj.*, str. XIV. P. JOÛON predlaže razlikovanje između masoretskih učenjaka i Naqdanim – učenjaka koji su izumili ili bili povezani s nastankom sustava punktacije, usp. P. JOÛON – T. MURAOKA, *nav. dj.*, str. 1.

¹⁴ Masora = od hebr. riječi מְסֹרֶת / māsōrēt (masoret) – "obaveza, obećanje, dužnost, ugovor, jamstvo, garancija, veza, spoj, tradicija, predaja", R. AMERL, *nav. dj.*, str. 152. Rabin Kotel Da-Don tumači za masoru (masoret) da je: "tradicija; naziv za usmenu Toru koja se prenosila s naraštaja na naraštaj", K. DA-DON, *Židovstvo. Život, teologija i filozofija*, Profil, Zagreb, 2004., str. 750.

2. razdoblje poslije sužanjstva

U babilonskom sužanjstvu (587.-538. g. pr. Kr.) situacija se potpuno okreće. Od toga da je hebrejski bio glavni jezik a aramejski diplomatski dolazi do toga da hebrejski pada u zaborav, a aramejski prevladava. To zorno pokazuju Ezrini naponi u korist hebrejskog u V. st. pr. Kr. (Knjiga Ezrina). No hebrejski nije nikada uistinu nestao iz upotrebe. Bio je službeni jezik liturgije i molitve te posebice rabina u međusobnom govoru. Pisci Mišne¹⁵ i Midraša¹⁶ isto pišu hebrejskim, koji se ipak razlikuje od klasičnog te aramejskim.

Tri stoljeća kasnije, u II. st. pr. Kr., Pismo se moralo prevoditi na aramejski jezik da bi ga narod razumio (*Targumi*¹⁷), iako je istovremeno cvala apokaliptička literatura na hebrejskom jeziku.

Osim u Bibliji, hebrejski je sačuvan i u drugim dokumentima. Kumranski spisi¹⁸ pokazuju da je jezik ožvijen nešto prije kršćanske ere, ali vjerojatno samo kao pisani.

Kada su se Židovi nakon razorenja drugog Hrama (70. g. po. Kr.) razbježali kroz svijet, i dalje su čuvali svoj jezik, posebice u bogoslužju, u sinagogama i kao jezik molitve. Rabini srednjeg vijeka su ga dalje razvijali, a na njega je jako utjecao i arapski jezik.

Kroz vrijeme su se Židovi prostorno jako udaljili pa su se pod utjecajem jezika prostora gdje su se nastanili počele javljati razlike u jeziku. Tako se javljaju razna narječja ili lokalni oblici jezika: sefardski, jidiš, judeo-arapski i drugi.

Razdoblje XVIII. st. po. Kr. je vrijeme prosvjetiteljskog doba za Židove. Tako je u XIX. stoljeću nastao novohebrejski jezik kao sinteza klasičnog, rabinskog i srednjovjekovnog hebrejskog. Temelj je bio biblijski hebrejski jezik.

Osnivanjem izraelske države 1948. g., novohebrejski jezik je moderniziran, rječnik je prilagođen svakodnevnom životu (dodane su nove ili prilagođene neke riječi) te je prihvaćen kao službeni jezik Izraela.

Hebrejski jezik se stoga može podijeliti na:

- 1) biblijski (klasični) hebrejski,
- 2) rabinski hebrejski (od II. st. po. Kr. do srednjeg vijeka),
- 3) novohebrejski, moderni hebrejski (današnji jezik Izraela).

¹⁵ Mišna dolazi od hebr. מִשְׁנָה / mišnāh (mišna) = "repetition, verbal teaching by repeated recitation, traditional law", M. JASTROW, *A dictionary of the Targumim, the Talmud Bavli and Yerushlami and the Midrashic literature*, London, 1903., str. 857. Pod tim se smatra ili temeljna literatura židovskog prava usmene Tore (tradicija, usmeni zakoni i tumačenja Tore) ili svaka odredba u sustavu Mišne. Usp. K. DA-DON, *nav. dj.*, str. 752. W. HARRINGTON donosi još da je zbirka prikupljena oko 200. g. po. Kr., usp. W. HARRINGTON, *nav. dj.*, str. 134.

¹⁶ Midraš = rabinska tumačenja, komentari Tore, skupljeni u zbirke, usp. K. DA-DON, *nav. dj.*, str. 752. Hebr. מִדְרָשׁ / midraš (midraš) = "oslonac, stajalište, uporište, potpora, istraga, istraživanje, ispitivanje, propitkivanje, ispit, pregled, tumačenje, komentar", R. AMERL, *nav. dj.*, str. 136-137.

¹⁷ Targum = hebr. תַּרְגּוּם / tārġûm (targum) – "prijevod", R. AMERL, *nav. dj.*, str. 327. To su prijevodi Starog zavjeta s hebrejskog na (targumski) aramejski jezik nastali nakon babilonskog sužanjstva za vrijeme Ezre, oko 360. pr. Kr. Usp. K. DA-DON, *nav. dj.*, str. 767.

¹⁸ U Kumranu se, na obalama Mrtvog mora, nastanila esenska zajednica Židova koja je živjela u nekoj vrsti samostanske zajednice. Tamo su živjeli u navratima od 150. g. pr. Kr. do 68. g. po. Kr. Tek je 1947. g. i to slučajno pronađena njihova velika biblioteka koja je između ostalog uključivala i biblijske tekstove. Usp. W. HARRINGTON, *nav. dj.*, str. 126-132.

II. Fonologija

1. Suglasnici (konsonanti)

Hebrejsko pismo je kvadratno i piše se s desna. Sastoji se od **22 konsonanta**. To su:

Tabela 1 Hebrejski suglasnici

HEBREJSKI KONSONANTI						
Slovo	Zvučna vrijednost	Internacionalna transliteracija ¹⁹	BeGaDKeFaT ²⁰	KaMeNPeC ²¹	Brojčana vrijednost	Naziv
א	- (nema)	ʾ			1	ʾalef
ב ב	ב v, ב b	ב b, ב b	ב		2	bet
ג ג	ג meko g, ג g	ג ġ, ג g	ג		3	gimel
ד ד	ד meko d, ד d	ד d, ד d	ד		4	dalet
ה	h	h			5	he
ו	v ili -	w (v)			6	vav
ז	z	z			7	zajin
ח	tvrd h	ħ			8	het
ט	t	ṭ			9	tet
י	j ili -	y (j)			10	jod
כ כ	כ meko k, כ k	כ k, כ k	כ	ך (k)	20	kaf
ל	l	l			30	lamed
מ	m	m		ם	40	mem
נ	n	n		ן	50	nun
ס	s	s			60	samek
ע	- (nema)	ʿ			70	ʿajin
פ פ	פ f, פ p	פ p̄, פ p	פ	ף (p̄)	80	pe
צ	c (tz)	ṣ		ץ	90	ṣade
ק	q (k)	q			100	qof
ר	r	r			200	reš
ש	s	ś			300	sin
שׁ	š	š			300	šin
ת ת	ת meko t, ת t	ת t, ת t	ת		400	tau

¹⁹ Pod internacionalnom transliteracijom smatra se način kako bi se latinicom napisala hebrejska slova s ujedno označenim dužinama slova (pogotovo samoglasnika). Nadalje skraćeno "Transl." ili "Transliteracija". Važno je napomenuti da postoji više načina transliteracije.

²⁰ **BeGaDKeFaT** = 6 slova koja se drugačije izgovaraju ako u sebi imaju točkicu (vidi *Dageš*). S točkicom se čitaju bez aspiracije, tvrdo, dinamično, a bez točkice s aspiracijom, mekano, nježno.

²¹ **KaMeNPeC** = 5 slova koja se drugačije pišu u sredini i na kraju riječi, ali imaju istu zvučnu vrijednost kao i u normalnom obliku. Nazivaju se i *litterae finales*.

Konsonanti א, ה, ו i ע nazivaju se *guturali* (grleni). Guturali su konsonanti koji odstupaju u nekim pravilima, konkretno kod upotrebe člana i dageša jer se ne mogu reduplicirati (podvostručiti) i nikada ne potpisuju šva simplex nego samo šva compositum (vidi Šva, str. 7). I ו, iako nije gutural, ima jednu istu nepravilnost - ne prihvaća dageš.

Zanimljivo je i da ime svakog suglasnika ima neko značenje, obično po stvari kojoj je po izgledu najbliži. Tako אalef znači vol (asocijacija na rogove), bet - kuća itd. Suglasnici ujedno zamjenjuju i brojeve (*Brojčana vrijednost*). Sin i šin se uzimaju kao jedno slovo.

2. Samoglasnici (vokali)

Osim 22 konsonanta tj. suglasnika, hebrejski poznaje i **12 znakova za suglasnike** tj. vokale (još se tri vokala kombiniraju s šva). Samoglasnici ne postoje kao samostojeći znakovi, nego su ovisni o suglasnicima. Zovu se i *masoretski znakovi*. Tekst Biblije je u originalu napisan samo suglasnicima.²² Čita se i piše s desna na lijevo, suglasnik prije samoglasnika. Naglasak je obično na zadnjem slogu, osim ako nije drugačije označeno.

Postoje tri grupe: *dugi, srednji i kratki vokali*:

Tabela 2 Hebrejski samoglasnici

HEBREJSKI VOKALI						
Slovo	Zvučna vrijednost	Transl.	Naziv vokala	Primjer		
				Riječ	Transliteracija	Prijevod
Dugi vokali ²³						
וְ	dugo e	ê	šere ²⁴ jod	אֵיךְ	ʔêḵ	kako
יְ	dugo i	î	hireq jod	אִישׁ	ʔiš	čovjek
וּ	dugo o	ô	ḥolem vav	יּוֹם	yôm	dan
וֹ	dugo u	û	šureq vav	הוּא	hûʔ	on
Srednji vokali						
אֲ	dugo a	ā	qameš	שָׁם	šām	tamo
אֵ	dugo e	ē	šere	כֵּן	kēn	da
אֹ	dugo o	ō	ḥolem	לֹא	lōʔ	ne
Kratki vokali						
אֶ	kratko a	ă	pataḥ	גַּן	gān	vrt
אֶּ	kratko e	ě	segol	עֵרֶשׁ	ʕērēš	zemlja
אִ	kratko i	i	hireq	מִן	min	od
אִּ	kratko u	u	qibbuš	בֹּךְ	buḵ	zbuniti
אֻ	kratko o	ō	qameš-hatuf ²⁵	הַכְּמָה	hōḵmāh ²⁶	mudrost

²² Do nas je biblijski tekst došao u prijepisima. Prepisivači su imali posebne metode verifikacije teksta (brojanje riječi i slova) što je očuvalo tekst. Sredinom 20. st. otkriće kumranskih spisa dodatno je verificiralo tekst.

²³ N.B: jod i vav ovdje nemaju ulogu suglasnika, nego se priključuju vokalu uz kojeg stoje i s njim čine jedno slovo. U ovom slučaju jod i vav se nazivaju *matres lectionis* = majke čitanja.

²⁴ Čitaj "cere".

²⁵ Qameš-hatuf je zapravo qameš koji se u zatvorenom slogu čita kao kratko "o".

²⁶ Kada se he nalazi na kraju riječi, ne čita se, osim u iznimnim slučajevima (na primjer kada je s mappiqom).

3. Šva

Šva je poluvokal, zategnuti, kratki glas, sličan glasu "e". Izgovara se kao "e" u engl. članu "the". Zadaća mu je označiti da je dotični suglasnik bez vokala. Piše se kao dvije okomite točkice ispod suglasnika.

Transliterira se povišeno (superscript): b[̥].

Ako se nalazi iza kratkog samoglasnika ili ispred drugog šva onda se ne transliterira, npr. יְקַטֵּל – ubit će, osim ako je drugačije označeno metegom, ׀ npr. יְהַלְלוּ – slavite.

Postoje dvije vrste: *šva simplex* i *šva compositum*.

Šva simplex (Jednostavan šva) dolazi ispod svih konsonanata osim guturala i reš-a.

בְּרַכָּה	b [̥] rākāh	blagoslov
-----------	----------------------	-----------

Šva compositum (Sastavljeni šva) - kombinacija šva simplex i vokala. U kombinaciji sa šva ti oblici se zovu ḥatef pataḥ, ׀ ḥatef segol ׀ i ḥatef qameṣ ׀. Dolaze ispod guturala i reš-a.

Na primjer:

אֲדָמָה	ʾā [̣] dāmāh	zemlja
---------	-----------------------	--------

4. Dageš

Dageš označava kako se izgovara pojedini konsonant. Označava se kao točkica koja se stavlja unutar slova.

Guturali i reš ne primaju dageš.

Postoji *dageš lene* (meki) i *dageš forte* (tvrđi, jaki).

Dageš lene (Meki dageš) – primaju ga samo 6 begadkefat slova. S dagešom se čitaju bez aspiracije, tvrdo, (b, g, d, k, p, t) a bez njega s aspiracijom, mekano, nježno.

בַּיִת	bāyit	kuća
--------	-------	------

Dageš forte (Tvrđi dageš) – označava da se suglasnik podvostručuje, što se događa kod određenog člana i u nekim konjugacijama. Ako se podvostručuje suglasnik iz begadkefata onda se podvostručuje **tvrđi** glas.

הַשָּׁמַיִם	hāššāmāyim	nebo
-------------	------------	------

III. Morfologija

Redosljied u rečenici je najčešće: predikat, subjekt, objekt. Čita se i piše s desna na lijevo. Prvo se čita konsonant a onda vokal ili šva (iznimka su ʾalef i ʿajin jer nemaju zvučnu vrijednost).

1. Određeni član

Kako u mnogim drugim jezicima, tako i u hebrejskom postoji određeni član. Dodaje se uz *imenice*, *pridjeve* i *zamjenice*, pri čemu dolazi do nekih promjena unutar riječi kojoj je pridodan. Konkretno, to se očituje u prvom suglasniku, koji se podvostručuje.

Općenito se član koristi da se označi nešto određeno, opće, svima poznato, ili uz nešto što je u tekstu već prije bilo navedeno. Istu ulogu ima "the" u engleskom jeziku. Ako kažemo "the man" onda pretpostavljamo da svi znaju o kojem se čovjeku radi i navođenje osobnog imena nije potrebno, to je "određeni" čovjek. Isto tako funkcionira član u hebrejskom jeziku. Ako kažemo "a man" onda govorimo o "neodređenom" čovjeku. Tako se i u hebrejskom ponaša imenica bez člana.

Član se ne stavlja uz osobno ime i ne označava u prijevodu (bar ne u hrvatskom). Jako je važan u odnosima imenica – pridjev, imenica – imenica i uz zamjenice.

Glavni oblik člana je ה, a ovisi o suglasniku i samoglasniku koji se javlja iza njega. Ako riječ započinje s guturalom, član mijenja svoj samoglasnik (jer se guturali ne redupliciraju), ali he uvijek ostaje.

Ovo su pravila:

Tabela 3 Određeni član i njegovi oblici

Član ispred	ima oblik	Riječ	Transl.	Prijevod
imenice koje ne započinju s guturalom ili reš-om	ה	יום	yôm	dan (neodređeni)
		הַיּוֹם	hăyyôm	Dan, <u>danas</u> , (određeni dan)
ה ili ח	ה	הַיְכָל	hêkāl	hram (neodređeni)
		הַהַיְכָל	hăhêkāl	Hram (određeni hram)
ה, ר, ע ili א	ה	אִישׁ	ʾiš	čovjek (neodređeni)
		הָאִישׁ	hāʾiš	Čovjek (određeni čovjek)
ה, ע ili ח	ה	חֵבֶר	ḥăbēr	prijatelj (neodređeni)
		הַחֵבֶר	hêḥăbēr	Prijatelj (određeni prijatelj)

Posebno treba obratiti pažnju na upotrebu člana u konstruktnom obliku te na njegovu upotrebu kod zamjenica i pridjeva.

2. Imenice

Gotovo sve imenice se izvode iz korijena od tri suglasnika (korijen je isti i za glagole i za imenice). Postoje *jednostavne* i *konstruirane* imenice. Potrebno je još promotriti *rod* i *broj* te *deklinaciju imenica*.

a) *jednostavne imenice* – imenice koje se tvore od tri suglasnika (korijen) uz dodavanje samoglasnika:

אָרֶץ	ʿērēš	zemlja
-------	-------	--------

b) *konstruirane imenice* – imenice koje se tvore dodavanjem suglasnika i dodatnih samoglasnika na korijen

כִּתְבָּהּ	kātābāh	spis (כתב znači opću misao pisanja)
------------	---------	-------------------------------------

Rod i broj – postoje dva roda: *muški* i *ženski*. Ne postoji srednji rod.

Kod *broja* postoje *jednina*, *množina* (više od dva) i *dual* (za dvoje nečega, npr. dvije ruke, dvije noge i druge dijelove tijela što dolaze u paru. Koristi se i za jedinice vremena i za simetrijski sastavljene predmete).

Muški rod nema posebne nastavke za jedninu, dok za množinu ima nastavak **-îm**. Ženski rod ima puno nastavaka za jedninu, a najčešći je **-āh**. Za množinu ženskog roda nastavak je **-ôt**. Dual ima nastavak **-āyim**.

Tabela 4 Imenice - rod i broj

Broj	Rod	Najčešći nastavci	Riječ	Transliteracija	Prijevod
Jednina	Muški rod	nema za muški rod	דָּבָר	dābār	riječ
	Ženski rod	najčešće הַ	בְּרָכָה	b [°] rākāh	blagoslov
Množina	Muški rod	ִים	דְּבָרִים	d [°] bārîm	riječi
	Ženski rod	וֹת	בְּרָכוֹת	b [°] rākōt	blagoslovi
Dual	-	ִים	יָדַיִם	yādāyim	dvije ruke

*Deklinacija imenica*²⁷ – Skoro svi padeži se tvore dodavanjem prijedloga, osim genitiva. Za tvorbu genitiva služi *status constructus*, koji nastaje spajanjem dvije imenice.

Kratka pravila za tvorbu genitiva:

- 1) u prvoj se imenici ako je moguće samoglasnici skraćuju,
- 2) ako je imenica ženskog roda s završnim nastavkom **-āh** onda on prelazi u **-āt** (npr. שָׁפָה => שִׁפָּת),
- 3) druga imenica obavezno dobije član, osim ako se radi o imenu ili opće poznatom nazivu.

²⁷ U hebr. ne postoje ni deklinacija ni padeži u punom smislu riječi. Ovdje se u studijsku svrhu koriste ti nazivi.

Tabela 5 Deklinacija imenica

Padež	Prijedlog	Primjer	Transliteracija	Prijevod
Nominativ	-	דָּבָר	dābār	riječ
Genitiv	(status constructus)	דְּבַר-מֹשֶׁה	d ^o bār-mōšēh	riječ Mojsija
Dativ	לְ	לְדָבָר	l ^o dābār	riječi (jd.!)
Akuzativ	אֶת	אֶת דָּבָר	ʔēt dābār	(ova) riječ
	אֶת-	אֶת-דָּבָר	ʔēt-dābār	(ova) riječ
Ablativ	בְּ	בְּדָבָר	b ^o dābār	u riječi
	מִן ²⁸	מִדְּבָר	middābār	iz riječi
	מִן-	מִן-הַדָּבָר	min-hāddābār	iz riječi

3. Prijedlozi

Prijedlozi su u hebrejskom često jednosložne riječi. Mogu stajati zasebno, povezati se uz druge riječi *makefom*²⁹ ili se spojiti direktno s riječju. Ovo su najčešći:

Tabela 6 Najčešći prijedlozi

Prijedlog	Značenje	Primjer	Transliteracija	Prijevod
בְּ	u, s	בְּבַיִת	b ^o bāyit	u kući
כְּ	kao, poput	כְּבַיִת	k ^o bāyit	kao kuća
לְ	za, k, prema	לְבַיִת	l ^o bāyit	prema kući
אֶל-	na, iznad	אֶל-בַּיִת	ʔāl-bāyit	na kući
אֶל-	k, ka, prema	אֶל-בַּיִת	ʔēl-bāyit	prema kući
מִן	od	מִבַּיִת	mibbāyit	od (iz) kuće
תַּחַת	ispod	תַּחַת בַּיִת	tāḥat bāyit	ispod kuće

Kada se בְּ, כְּ ili לְ spaja s određenim članom, onda prijedlog umjesto šva potpisuje samoglasnik koji je imao član, a he od člana nestaje:

בְּ + הַ + בַּיִת daju בְּבַיִת (bābbāyit, "u kući") a ne בְּהַבַּיִת
כְּ + הַ + דָּבָר daju כְּדָבָר (kāddābār, "kao riječ") a ne כְּהַדָּבָר

²⁸ מִן je skraćeni oblik od מִן. Svoj gubitak nun-a kompenzira reduplikacijom sljedećeg konsonata, a ako je sljedeće begadkefat slovo ono se podvostručuje kao tvrdi glas, npr. מִדְּבָר middābār.

²⁹ Makef = poveznica koja spaja prijedlog s drugom riječju. Može se nalaziti i između ostalih riječi.

4. Zamjenice

Hebrejski jezik poznaje četiri vrste zamjenica: pokazne, odnosne, upitne i osobne. Zbog učestalosti ovdje će biti prikazane samo osobne zamjenice.

Osobne zamjenice se mogu pojaviti u četiri oblika:

- a) *mogu stajati samostalno u rečenici* – koriste se kao subjekt u rečenicama, i to predikativno, npr.

Oblik	Primjer	Transliteracija	Prijevod
אֲנִי	אֲנִי טוֹב	ʾānî ṭôḇ	Ja sam dobar.

- b) *mogu biti spojene s imenicom* - prevode se kao posvojna zamjenica, npr.

imenica + אֲנִי	אֱלֹהֵי	ēlî	moj Bog
-----------------	---------	-----	---------

- c) *mogu se spojiti s prijedlogom*, npr.

prijedlog + אֲנִי	בִּי	bî	u meni
-------------------	------	----	--------

- d) *mogu se spojiti s glagolom* (prevode se dativom ili akuzativom, određuje kontekst), npr.

glagol + נִי	עָזַבְתָּנִי	ʿāzāḇtānî	ostavio si me
--------------	--------------	-----------	---------------

5. Pridjevi

Pridjevi se uz imenice i pokazne zamjenice slažu u rodu i broju. Obično dolaze iza imenice, ali se mogu naći i ispred.

Ako je imenica po značenju u jednini muškog roda, onda i pridjev mora biti u jednini muškog roda (što je zapravo pridjev u svom običnom obliku). Ako je imenica po značenju u jednini ženskog roda i pridjev je mora pratiti. Isto vrijedi i za množinu:

בְּרַכָּה טוֹבָה b^ārākāh ṭôḇāh, dobar blagoslov, a ne בְּרַכָּה טוֹב b^ārākāh ṭôḇ

Kod pridjeva se mora paziti jer postoje i imenice koje su po obliku u jednini a zapravo su zbrojne imenice ili imaju oblik ženskog a zapravo su muškog roda. No to su iznimke, kao:

לַיְלָה טוֹב lāylāh ṭôḇ dobra noć

Pridjevi se mogu upotrebljavati na dva načina, *atributivno* i *predikativno*:

Atributivna upotreba pridjeva - ako i imenica i pridjev imaju određeni član (ili ako ga oboje nemaju).

Predikativna upotreba - ako imenica ima član a pridjev ne, onda se pridjev koristi kao predikat.

Tabela 7 Primjeri atributivne upotrebe pridjeva

Broj	Rod	Primjer	Transliteracija	Prijevod
Jednina	Muški rod	טוֹב דְּבָרַי	tôḅ dāḅār	dobra riječ
	Ženski rod	טוֹבָה בְּרָכָה	tôḅāh b [°] rākāh	dobar blagoslov
Množina	Muški rod	טוֹבִים דְּבָרִים	tôḅîm d [°] bārîm	dobre riječi
	Ženski rod	טוֹבוֹת בְּרָכוֹת	tôḅôt b [°] rākôt	dobri blagoslovi

ali:

Tabela 8 Primjeri predikativne upotrebe pridjeva

Broj	Rod	Primjer	Transliteracija	Prijevod
Jednina	Muški rod	טוֹב הַדְּבָר	tôḅ ḥaddāḅār	riječ je dobra
	Ženski rod	טוֹבָה הַתּוֹרָה	tôḅāh ḥattôrāh	zakon je dobar
Množina	Muški rod	טוֹבִים הַדְּבָרִים	tôḅîm ḥadd [°] bārîm	riječi su dobre
	Ženski rod	טוֹבוֹת הַתּוֹרוֹת	tôḅôt ḥattôrôt	zakoni su dobri

6. Glagoli

Glagoli obuhvaćaju veliki dio gramatike hebrejskog jezika i zato imaju veliku važnost. Oni su nositelji radnje u rečenici.

Kada se glagol navodi u rječniku, navodi se *Qal perfekt, treće lice jednine muškog roda*.

Glagoli se tvore od korijena koji se sastoji od tri konsonanta (radikala) i to:

- dodavanjem prefiksa (dodaci ispred korijena) ili sufiksa (iza korijena),
- podvostručenjem jednog od konsonanta u korijenu³⁰,
- mijenjanjem samoglasnika pod korijenom.

Postoji sedam konjugacija (Qal je osnovna a ostale izvedene). Evo njihovog kratkog pregleda na primjeru pravilnog glagola "ubiti" (korijen קטל u transliteraciji podebljano):

Tabela 9 Pregled konjugacija pravilnih glagola

Naziv	Opis	Oblik	Primjer	Transl.	Prijevod
<i>Qal:</i>	normalna radnja	קָטַל	קָטַל	qāṭāl	ubio je
<i>Nifal:</i>	pasiv Qal-a	נִקְטַל	נִקְטַל	niqṭāl	bio je ubijen
<i>Piel:</i>	intezivirana radnja	קִטַּל	קִטַּל	qittēl	pogubio je
<i>Pual:</i>	pasiv Piel-a	קִטַּל	קִטַּל	quṭṭāl	bio je pogubljen
<i>Hifil:</i>	uzročna radnja	הִקְטִיל	הִקְטִיל	hiqṭîl	učinio je ubiti
<i>Hofal:</i>	pasiv Hifil-a	הִקְטַל	הִקְטַל	höqṭāl	bio je učinjen ubiti
<i>Hitpael:</i>	refleksivno	הִתְקַטַּל	הִתְקַטַּל	hitqāṭṭēl	ubio se

³⁰ Osim ako se radi o nepravilnim glagolima. Nepravilni glagoli u korijenu sadržavaju ili guturale, jod, vav pa i reš ili imaju zadnja dva suglasnika ista. Potreba podvostručenja kompenzira se promjenama u suglasnicima.

Svaka konjugacija ima dva vremena u pravom smislu riječi, *perfekt* i *imperfekt*. Imperfekt ima više značenja: 1) budućnost, 2) ponavljana ili trajna radnja 3) obveza ili mogućnost. Najčešće se prevodi kao futur. Perfekt i imperfekt su ujedno i najčešće upotrebljavani za izražavanje predikata. Perfekt se koristi za ono što se dogodilo, a imperfekt za ono što će se dogoditi. Tu se očituje stalna napetost između prošlosti i budućnosti.

Uz vremena u konjugacijama postoje i *načini* (neke konjugacije nemaju sve), a to su:
imperativ (zapovjedni način prema 2. licu)
infinitiv (apsolutni i konstruktni)
particip prezenta (aktivni i pasivni)

Kao oblici imperfekta tu su još:
jusiv (zapovjedni način prema 3. licu)
kohortativ (samopoticajan način, zapovjedni oblik prema 1. licu)

a) Perfekt

Svaki glagol se sastoji od osnove (korijen od tri konsonanta) na koju se dodaju prefiksi i sufiksi. Qal perfekt ne dodaje prefikse, ali sufiksima i samoglasnicima pod korijenom definira značenje glagola. Sufiksi za pojedina lica (-āh, -tā, -t, -tī, -û, -tēm, -tēn, -nû) za perfekt su u svim konjugacijama **jednaki**.

Naglasak kao i u većini slučajeva "bježi" prema kraju (naglasak je na zadnjem ili predzadnjem slogu), osim ako je drugačije označeno (u perfektu se naglasak pomiče u 2. licu. jednine muškog roda te u 1. licu jednine i množine, koja imaju zajednički muški i ženski oblik).

Da bi mogli stvoriti pravu sliku konjugacija,³¹ evo pregleda najkorištenijeg djela osnovne konjugacije, *perfekta Qal*-a na glagolu קָטַל, čije je glavno značenje "ubiti":

Tabela 10 Qal perfekt pravilnog glagola

Lice, rod i broj	Predložak ³²	Primjer	Transliteracija	Prijevod
3. l. jd. m.r.	□□□	קָטַל	qāṭāl	ubio je
3. l. jd. ž. r.	ה□□□	קָטַלָה	qāṭālāh	ubila je
2. l. jd. m. r.	ת□□□	קָטַלְתָּ	qāṭāltā	ubio si
2. l. jd. ž. r.	ת□□□	קָטַלְתְּ	qāṭālt	ubila si
1. l. jd. zajedničko ³³	א□□□	קָטַלְתִּי	qāṭāltī	ubio sam
3. l. mn. zajedničko	ו□□□	קָטַלוּ	qāṭālû	ubili su
2. l. mn. m. r.	תם□□□	קָטַלְתֶּם	qāṭāltēm	ubili ste
2. l. mn. ž. r.	תן□□□	קָטַלְתֶּן	qāṭāltēn	ubile ste
1. l. mn. zajedničko	נן□□□	קָטַלְנוּ	qāṭālñû	ubili smo

³¹ Cijela tablica konjugacija nalazi se na kraju rada.

³² Predložak pokazuje univerzalni oblik glagola. Umjesto kvadratića potrebno je staviti tri samoglasnika koji predstavljaju korijen iz kojeg se želi dobiti neki oblik.

³³ Zajedničko = isti je oblik i za muški i za ženski rod.

b) Imperfekt

Njegovo primarno značenje je buduće vrijeme, tj. futur, ali isto tako može imati modalno značenje ili značenje uobičajene, svakodnevne radnje. Prijevod će ovisiti o kontekstu. Osim sufiksa na osnovu dodaje i prefikse:

Tabela 11 Primjer Qal imperfekta pravilnog glagola

Lice, rod i broj	Predložak	Primjer	Transliteracija	Prijevod
3 l. jd. m. r.	יִּקְטֹל	יִּקְטֹל	yiqṭōl	ubit će (m. r.)
3 l. jd. ž. r.	תִּקְטֹל	תִּקְטֹל	tiqṭōl	ubit će (ž. r.)
2 l. jd. m. r.	תִּקְטֹל	תִּקְטֹל	tiqṭōl	ubit ćeš (m. r.)
2 l. jd. ž. r.	יִּקְטֹלֶיךָ	תִּקְטֹלֶיךָ	tiqṭōlê	ubit ćeš (ž. r.)
1 l. jd. zajed.	אֶקְטֹל	אֶקְטֹל	ʾeqṭōl	ubit ću
3 l. mn. m. r.	יִּקְטֹלוּ	יִּקְטֹלוּ	yiqṭōlû	ubit će (m. r.)
3 l. mn. ž. r.	תִּקְטֹלְנָה	תִּקְטֹלְנָה	tiqṭōlnāh	ubit će (ž. r.)
2 l. mn. m. r.	תִּקְטֹלוּ	תִּקְטֹלוּ	tiqṭōlû	ubit ćete (m. r.)
2 l. mn. ž. r.	תִּקְטֹלְנָה	תִּקְטֹלְנָה	tiqṭōlnāh	ubit ćete (ž. r.)
1 l. mn. zajed.	נִקְטֹל	נִקְטֹל	niqṭōl	ubit ćemo

c) Wayyiqtol i W^oqatal

Za hebrejski jezik je karakteristično okretanje vremena:

1) Wayyiqtol

Ako u rečenici treba biti **više od jednog perfekta** onda je samo prvi glagol u perfektu a ostali glagoli su u obliku imperfekta s ispred dodanim vav-om. To se naziva *vav conversivum* ili *consecutivum*, ovisno o upotrebi.

Npr. לָכַד וַיִּקְטֹל "zarobio je i ubio".

Imperfekt s vav conversivum-om se naziva wayyiqtol. Prvi suglasnik se reduplicira.

2) W^oqatal

Ako se želi **izraziti imperfekt**, prvi glagol je u imperfektu a ostali u perfektu s predmetkom vav וַיִּקְטֹל "zarobit će i ubiti".

Perfekt s vav conversivum-om (consecutivum-om) se naziva w^oqatal.

d) Infinitiv

Infinitiv zahtjeva posebnu pozornost. Postoje dva oblika koja se nazivaju infinitivom a to su *infinitiv apsolutni* i *infinitiv konstruktni*.

Infinitiv apsolutni

U biblijskim tekstovima se javlja jako rijetko. Obično ima funkciju naglašavanja glavnog glagola u rečenici. Uzima isti korijen kao i glavni glagol pored kojeg se nalazi te potpisuje svoje samoglasnike. Često se prevodi s "Uistinu..." ili "Zaista...". Ne prihvaća nikakve prefikse ili sufikse nego ima čvrstu osnovu.

Tabela 12 Infinitiv apsolutni pravilnih glagola u Qal-u

Predložak	Primjer	Transliteracija
□□□	קָטַל	qāṭōl

Infinitiv konstruktni

Odgovara funkciji infinitiva u hrvatskom. Naziva se konstruktni jer:

- na njega se dodaju sufiksi (zbog toga dolazi do manjih promjena vokala od standardnog konstruktne oblika infinitiva) - onda najčešće ima funkciju imenice,
- na sebe može primiti i prijedloge בְּ , עַל ili לְ pa njegova funkcija ovisi o pripisanom prijedlogu i kontekstu. Ovo je ujedno i najčešća upotreba ovog infinitiva.

Tabela 13 Infinitiv konstruktni pravilnog glagola u Qal-u

Predložak	Primjer	Transliteracija	Prijevod
Standardan oblik infinitiva konstruktne			
□□□	קָטַל	qāṭōl	ubijanje
a) oblik uz sufikse (primjer 1. l. zajed.)			
□□□	קָטַלִּי	qōṭlî	moje ubijanje
b) oblik s prijedlogom: primjer s prijedlogom לְ ³⁴			
□□□ (□□□לְ)	לְקָטַל ³⁵ ... לְכַר	lāqāḏ ... liqṭṭōl	zarobio je <u>da bi</u> ubio (doslovno: "zarobio je <u>za</u> ubiti")

Najčešće se koristi s prijedlogom לְ te ima značenje namjere ili rezultata.

³⁴ Infinitiv konstruktne s prijedlogom לְ prima dageš lene u drugi suglasnik u korijenu dok ostali prijedlozi ne uzrokuju takvu promjenu.

³⁵ Kada se dva šva nalaze jedan iza drugog prvi postaje hireq.

e) Particip

U hebrejskom postoje dva participa: *aktivni* i *pasivni*.

Particip aktivni

Izražava trajnu radnju. Ženski rod ima dva oblika.

Tabela 14 Primjer Qal participa aktivnog pravilnog glagola

Lice, rod i broj	Predložak	Primjer	Transliteracija	Prijevod
Jd. m. r.	□□□	קָטַל	qōṭēl	(koji je) ubijajući, ubojica
Jd. ž. r.	ת□□□	קָטַלְתְּ	qōṭēlēt	(koja je) ubijajuća, ubojica (ž.)
	ה□□□	קָטַלְהָ	qōṭēlāh	
Mn. m. r.	ים□□□	קָטַלִּים	qōṭēlīm	(koji su) ubijajući, ubojice
Mn. ž. r.	ות□□□	קָטַלוּת	qōṭēlōt	(koje su) ubijajuće, ubojice (ž.)

Nekad se koristi i kao imenica, npr. שֹׁפֵט znači "sudac" (u upotrebi kao particip aktivni znači "sudeći", misli se na nekog tko sudi).

Ako bi htjeli izraziti *prezent*, to bi napravili uz pomoć osobne zamjenice (**ili imenice pa i osobnog imena**) i participa aktivnog. Prezent kao vrijeme samo za sebe ne postoji.

Evo primjera upotrebe kao prezenta:

zamjenica + □□□	אֲנִי קָטַלְתִּי	ʾānī qōṭēl	ja sam ubijajući, ubijam (m. r.)
-----------------	------------------	------------	----------------------------------

Particip pasivni

Particip pasivni je glagolski pridjev.

Tabela 15 Primjer Qal participa pasivnog pravilnog glagola

Lice, rod i broj	Predložak	Primjer	Transliteracija	Prijevod
3. l. jd. m. r.	□□□	קָטוּל	qāṭûl	ubijen
3. l. jd. ž. r.	ה□□□	קָטוּלָה	qāṭûlāh	ubijena
3. l. mn. m. r.	ים□□□	קָטוּלִים	qāṭûlīm	ubijeni
3. l. mn. ž. r.	ות□□□	קָטוּלוּת	qāṭûlōt	ubijene

Za njega vrijede pravila koja se koriste za upotrebu pridjeva i člana. Evo primjera:

הָאִישׁ הַקָּטוּל	hāʾiš hāqqāṭûl	Ubijen čovjek.
הָאִישׁ קָטוּל	hāʾiš qāṭûl	Čovjek je (bio) ubijen.

f) Imperativ

Imperativ se koristi za drugo lice jednine i množine kao zapovjedni način. Zapravo se radi o malo modificiranom obliku imperfektu:

Tabela 16 Imperativ pravilnih glagola u Qal-u

Lice, rod i broj	Predložak	Primjer	Transliteracija	Prijevod
2. l. jd. m. r.	□□□	קָטַל	q ^o tōl	Ubij! (m. r.)
2. l. jd. ž. r.	י□□□	קָטְלִי	qitlî	Ubij! (ž. r.)
2. l. mn. m. r.	ו□□□	קָטְלוּ	qitlû	Ubijte! (m. r.)
2. l. mn. ž. r.	נָה□□□	קָטְלֵנָה	q ^o tōlnāh	Ubijte! (ž. r.)

g) Jusiv

Treće lice jednine i množine imperfekta može se koristiti kao neizravni zapovjedni način. Hoće li se prevesti imperfektom ili jusivom ovisiti će o kontekstu. Evo primjera:

Tabela 17 Jusiv pravilnih glagola u Qal-u

Lice, rod i broj	Predložak	Primjer	Transliteracija	Prijevod
3. l. jd. m. r.	□□□י	יִקְטַל	yiqtōl	on će ubiti
3. l. jd. ž. r.	□□□ת	תִּקְטַל	tiqtōl	ona će ubiti
3. l. mn. m. r.	ו□□□י	יִקְטְלוּ	yiqt ^o lû	oni će ubiti
3. l. mn. ž. r.	נָה□□□ת	תִּקְטְלֵנָה	tiqtōlnāh	one će ubiti

h) Kohortativ

Kohortativ se koristi kao zapovjedni način za prvo lice jednine i množine ili kao samopoticajan način (subjekt sam sebe potiče na nešto). Prijevod će ovisiti o kontekstu. Tvori se dodavanjem sufiksa na imperfekt navedenih lica uz minimalnu promjenu prije potpisanih vokala:

Tabela 18 Kohortativ pravilnih glagola u Qal-u

Lice, rod i broj	Predložak	Primjer	Transliteracija	Prijevod
1. l. jd. zajed.	ה□□□א	אֶקְטַלְהָ	ʔēqt ^o lāh	Hajde da ubijem!
1. l. mn. zajed.	ה□□□נ	נִקְטַלְהָ	niqt ^o lāh	Ubijmo! Hajde da ubijemo!

IV. Primjeri prevođenja

1. Prvi primjer – Post 1,1

←
בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.

→
Transliteracija: b^ərē^ʔšit̪ bārā^ʔ lōhîm ʔēt̪ hăššāmāyim w^əʔēt̪ hā^ʔarēš.

Riječi iz prvog primjera:

בְּ	prijedlog, "u"
בְּרֵאשִׁית	+ רֵאשִׁית imenica, ženski rod jednine, "početak" = "u početku"
בָּרָא	glagol, Qal perfekt, 3. lice jednine muškog roda od korijena בָּרָא = "stvoriti" (u smislu stvaranja iz ničega, "ex nihilo"), "on je stvorio"
אֱלֹהִים	naziv za Boga, Božje ime "Bog"
אֶת	oznaka akuzativa ili direktnog objekta (označava koga ili što)
הַשָּׁמַיִם	הֶ određeni član + שָׁמַיִם imenica, m. r. dual, "nebo", "nebesa", apsolutni oblik
וְ	sastavni veznik, "i"
וְאֶת	+ אֶת oznaka akuzativa
הָאָרֶץ	הֶ određeni član, oblik pred ʕajin-om + אָרֶץ imenica, ž. r. jd. "zemlja", apsolutni oblik

Tabela 19 Riječi iz prvog primjera prijevoda

Prijevod: "U početku stvorio je Bog nebo i zemlju." (Post 1,1)

2. Drugi primjer – Ps 22,2a

אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי לָמָּה עָזַבְתָּנִי.

→
Transliteracija: ʿēlî, ʿēlî, lāmāh ʿāzāwbtānî?

Riječi iz drugog primjera:

אֱלֹהֵי	אֱלֹהֵי "Bog" + osobna zamjenica kao sufiks, 1. l. jd. zajedničko, konstruktivni oblik = "moj Bog"
אֱלֹהֵי	(vidi gore)
לָמָּה	"zašto" (prijedlog לָ + "što" מָּה)
עָזַבְתָּנִי	glagol, Qal perfekt, 2. l. jd. m. r. od korijena עָזַב = "ostaviti" + osobna zamjenica kao sufiks kod glagola, 1. jd. zajedničko => "ostavio si mene"

Tabela 19 Riječi iz drugog primjera prijevoda

Prijevod: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" (Ps 22,2a)

Tablica konjugacija (pravilni glagoli)

Tabela 20 Konjugacije pravilnih glagola

	Br.	Lice	Rod	Qal	Nifal	Piel	Pual	Hifil	Hofal	Hitpael
Perf.	Jednina	3	m.	□□□	□□□נ	□□□	□□□	ה□□□	ה□□□	הת□□□
		3	ž.	ה□□□	ה□□□נ	ה□□□	ה□□□	ה□□□	ה□□□	הת□□□
		2	m.	ת□□□	ת□□□נ	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	תת□□□
		2	ž.	ת□□□	ת□□□נ	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	תת□□□
		1	zaj.	ת□□□	ת□□□נ	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	תת□□□
	Množina	3	z.	□□□	□□□נ	□□□	□□□	ה□□□	ה□□□	הת□□□
		2	m.	ם□□□	ם□□□נ	ם□□□	ם□□□	ם□□□	ם□□□	ם□□□
		2	ž.	ן□□□	ן□□□נ	ן□□□	ן□□□	ן□□□	ן□□□	ן□□□
		1	zaj.	ו□□□	ו□□□נ	ו□□□	ו□□□	ו□□□	ו□□□	ו□□□
	Imperf.	Jednina	3	m.	□□□י	□□□י	□□□י	□□□י	י□□□	י□□□
3			ž.	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	תת□□□
2			m.	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	תת□□□
2			ž.	י□□□	י□□□	י□□□	י□□□	י□□□	י□□□	ית□□□
1			zaj.	א□□□	א□□□	א□□□	א□□□	א□□□	א□□□	את□□□
Množina		3	m.	י□□□	י□□□	י□□□	י□□□	י□□□	י□□□	ית□□□
		3	ž.	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	תת□□□נה
		2	m.	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	ת□□□	תת□□□
		2	ž.	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	ת□□□נה	תת□□□נה
		1	zaj.	נ□□□	נ□□□	נ□□□	נ□□□	נ□□□	נ□□□	נת□□□
Imptv.	Jd.	2	m.	□□□	ה□□□	□□□		ה□□□		הת□□□
		2	ž.	י□□□	ה□□□	י□□□		ה□□□		הת□□□
	Mn.	2	m.	י□□□	ה□□□	י□□□		ה□□□		הת□□□
		2	ž.	נה□□□	ה□□□	נה□□□		ה□□□		הת□□□
Inf.	Apsolutni		□□□	ה□□□	□□□	□□□	ה□□□	ה□□□	הת□□□	
				□□□נ	□□□					
	Konstruktni		□□□	ה□□□	□□□		ה□□□	ה□□□	הת□□□	
Ptcp.	Aktivni		□□□		מ□□□		מ□□□		מת□□□	
	Pasivni		□□□	□□□נ		מ□□□		מ□□□		
Imperf.	vav conversivum		□□□וי	□□□וי	□□□וי	□□□וי	□□□וי	□□□וי	□□□וי	
Perf.	vav conversivum		ת□□□	ונ□□□	ו□□□		וה□□□			
Jusiv			□□□י	□□□י	□□□י	□□□י	□□□י	□□□י	□□□י	
Kohrt.			א□□□ה	א□□□ה	א□□□ה		א□□□ה		את□□□ה	

Rječnik korištenih hebrejskih riječi³⁶

Riječ	Prijevod
אֲדָמָה	zemlja (vidi i עֵרֶץ)
אֵיךְ	kako, gdje
אִישׁ	čovjek
אֶל	k, ka, prema
אֵל	Bog
אֱלֹהִים	Bog
אָמֵן	zaista, uistinu, sigurno, amen
אֲנִי	ja
אַרְמִית	aramejski jezik
אֲרֶץ	zemlja (vidi i אֲדָמָה)
אִשָּׁה	žena (dosl. "čovječica" tj. "čovjekica")
אֶת־	oznaka akuzativa ili direktnog objekta
את	oznaka akuzativa ili direktnog objekta
בַּ	u, s
בַּיִת	kuća
בָּךְ	zbuniti, zapleti, smesti
בָּרָא	stvoriti (iz ničega, "ex nihilo")
בִּרְכָה	blagoslov, čestitka, dobitak
בִּרְכוֹת	blagoslovi, čestitke
בֵּן	vrt
דְּבַר	riječ, stvar, posao, zapovijed, obećanje
דְּבַר	riječ, stvar, posao (konstruktni oblik)
דְּבָרִים	riječi, stvari, zapovijedi...
דָּוִד	David ("ljubljeni", piše se i דָּוִד)
דָּנִיֵּאל	Danijel / Daniel ("moj sudac je Bog")
הַ	određeni član
הַ	određeni član (oblik pred ʾalef-om)
הוּא	on
הִיא	ona
הֵיכַל	hram, palača
הַכְּמָה	mudrost
הַלְלוּיָהּ	"Slavite Gospodina", aleluja
וְ	i (veznik)

³⁶ Riječi u rječniku sortirane su po suglasnicima. Za glagole je naveden samo osnovni oblik Qal-a.

חֵבֵר	prijatelj, pratitelj, pomoćnik, suradnik
טוֹב	dobar
יָד	ruka
יָדַיִם	dvije ruke
יְהוּדִית	judejski (židovski), tj. hebrejski jezik
יוֹם	dan
כִּי	kao, poput
כִּן	da
כְּנַעַן	Kanaan, kananski
כָּתַב	pisati
כְּתָבָה	dopis, spis, članak
לְ	za, k, prema (prijedlog uz dativ ili genitiv)
לֹא	ne
לָכַד	zarobiti, uhvatiti
לְמָה	zašto
לְשׁוֹן	jezik, govor
מִ	iz, od (prijedlog uz ablativ, vidi מִן)
מִדְרָשׁ	oslonac, stajalište, tumačenje, komentar
מָה	što
מִזְמוֹר	pjesma, melodija
מִן	od, iz (prijedlog uz ablativ, usp. מִ)
מִסְרָת	tradicija, predaja...
מֹשֶׁה	Mojsije
מִשְׁנָה	ponavljanje, učenje ponavljanjem, Mišna
עִבְרִית	hebrejski
עָזַב	ostaviti
קָטַל	ubio je
רֵאשִׁית	početak
שָׂפָה	jezik, govor
שִׁפְתַּי	jezik, govor, konstruktivni oblik od שָׂפָה
שְׁלוֹם	cjelovitost, blagostanje, mir, zdravlje
שָׁם	tamo
שָׁמַיִם	nebo, nebesa, visina, uzvisina
שֹׁפֵט	sudac
תּוֹרָה	Zakon, Mojsijev zakon, poduka, uputa
תַּחַת	ispod
תְּרַגּוּם	prijevod

Korištene kratice

1. l. = prvo lice
2 Kr = Druga knjiga o Kraljevima, biblijska knjiga
2 l. = drugo lice
1 Mak = Prva knjiga o Makabejcima, biblijska knjiga
2 Mak = Druga knjiga o Makabejcima, biblijska knjiga
3 l. = treće lice
Am = Amos, biblijska knjiga
Bar = Baruh, biblijska knjiga
br. = broj
Dn = Daniel, biblijska knjiga, spada među velike proroke
Est = Estera, biblijska knjiga
Ezr = Ezra, biblijska knjiga
hebr. = hebrejski
imperf. = imperfekt
Iz = Izaija, biblijska knjiga, spada među velike proroke
jd. = jednina
Jdt = Judita, biblijska knjiga
Jr = Jeremija, biblijska knjiga, spada među velike proroke
Kohrt. = kohortativ
LXX = Septuaginta, grčki prijevod Starog zavjeta
m. = muški rod
m. r. = muški rod
mn. = množina
Mudr = Knjiga Mudrosti, biblijska knjiga
Neh = Nehemija, biblijska knjiga, spada među male proroke
TM = Textus masoreticus (masoretski tekst)
Tob = Tobija, biblijska knjiga
Transl. = transliteracija
perf. = perfekt
Post = Knjiga Postanka, biblijska knjiga, prva knjiga Petoknjžja tj. Tore
Ps = Psalmi, biblijska knjiga
Sir = Sirah, biblijska knjiga
zajed. = zajednički (zajednički oblik za muški i ženski rod)
ž. = ženski rod
ž. r. = ženski rod

Literatura

Izvori

Biblia Hebraica Stuttgartensia, (BHS), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 4. izdanje.
Biblija. Stari i Novi zavjet, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

Rječnici

AMERL, Rudolf, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
JASTROW, Marcus, *A dictionary of the Targumim, the Talmud Bavli and Yerushlami and the Midrashic literature*, London, 1903.
KOEHLER, Ludwig - BAUMGARTNER, Walter, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, (HALOT), elektroničko izdanje.

Gramatike

GESENIUS, Wilhelm, *Hebrew grammar*, elektroničko izdanje.
HORVAT, Mladen, *Skripte uz predavanja iz hebrejskog jezika*, Zagreb, 2003.
JOÜON, Paul – MURAOKA, Takamitsu (prev.), *A Grammar of biblical hebrew*, Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma, 1993.
LAMB DIN, Thomas O., *Introduction to biblical hebrew*, Darton, Longman and Todd Ltd., New York, ¹²1996.
LUJIĆ, Božo (prir.), *Osnove hebrejskog jezika* (skripte za privatnu upotrebu studenata), Zagreb, 1996.
REBIĆ, Adalbert, *Slovnica hebrejskog jezika s čitankom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ³1997.

Ostala djela

DA-DON, Kotel, *Židovstvo. Život, teologija i filozofija*, Profil, Zagreb, 2004.
HARRINGTON, Wilfrid J., *Uvod u Bibliju. Spomen Objave*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ⁴1995. Naslov originala: *Record of Revelation: The Bible*, The Priory Press, Chicago, 1965.

Članci

REBIĆ, Adalbert, "Značajke biblijskog hebrejskog jezika u odnosu na spoznaju i interpretaciju", u: *Bogoslovska smotra*, 73 (2003) 4, str. 631-648.

Software

Bibleworks 7, Bibleworks LLC., 2006.
Biblija 4.0, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2006.

Preporučena literatura

JENNI, Ernst, *Lehrbuch der Hebräischen Sprache des Alten Testaments*, Neubearbeitung des „Hebräischen Schulbuchs“ von Hollenberg-Budde, Helbing & Lichtenhahn, Basel und Frankfurt am Main, 1981.